

Python a jazyk SQL

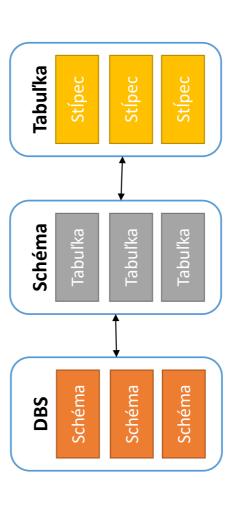
- Znalosť SQL je žiadaná pri vývojárskych pozíciách
- SQL je často využívaný pri vývoji programov využívajúce databázy
- Dáta musíme niekde uchovávať
- V SQL sa stretávame s rôznymi operáciami nad dátami v databázach SELECT, INSERT, UPDATE, DELETE, JOIN (LEFT, RIGHT, INNER, FULL
- Používame rôzne operátory AND, OR, NOT, IN, LIKE, UNION, EXISTS, ...
- Často sa využívajú relačné databázy
- Systémy, ktoré pracujú nad relačnými databázami sa nazývajú relational database managment system (RDBMS) alebo systémy správy relačných databáz, napr. MySql, MariaDB, Microsoft SQL, SQL Lite, PostgreSQL
- Existujú aj nerelačné databázy, napr. MongoDB (Document Based DBS)

Python a jazyk SQL

- PostgreSQL DBS rovnako populárna ako MySQL DBS
- PostgreSQL ponúka viac funkcií ako MySQL, zároveň je o niečo pomalšia ako MySQL
- PostgreSQL umožňuje správu používateľov, každému používateľovi môžeme definovať rôzne prístupové práva
- Používateľov vieme začleniť do skupín a skupine delegovať práva
- MySQL umožňuje pracovať s používateľskými účtami, každému účtu definovať práva v rôznych databázach, v rôznych tabuľkách

RDBMS

Každý RDMBS môže mať niekoľko databáz, každá databáza môže mať niekoľko schém, každá schéma môže mať niekoľko tabuliek, každá tabuľka môže mať niekoľko stĺpcov

- Existujú 2 hlavné typy pamätí:
- Pamäťový zásobník (Stack memory)
- Voľná pamäť (heap memory RAM)
- vytvára dátové štruktúry, v ktorých sú uložené aktívne (volané) Pamäťový zásobník je špeciálna oblasť pamäte RAM, ktorý funkcie a lokálne premenné
- Voľná pamäť je špeciálna oblasť v pamäti RAM. Veľkosť voľnej (možnosť ukladať viac položiek). Objekty tried sú uložené v pamäte je zvyčajne väčšia ako pamäťového zásobníka RAM pamäti

Zásobníková pamäť	Voľná pamäť
Malá veľkosť	Väčšia veľkosť
Rýchly prístup	Pomalý prístup
Ukladanie volaných funkcií a lokálnych premenných	Ukladá objekty (Python zvykne odstrániť objekty a zostane prázdne miesto v pamäti, stane sa fragmentovanou)
Žiadna fragmentácia	Môže nastať fragmentácia

def func1():

$$d = 10$$

team = "Chicago"

Class Player:

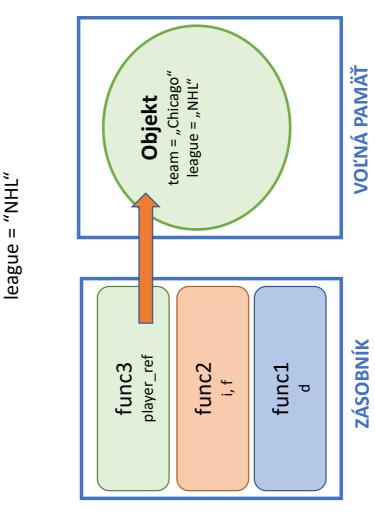

def func3()

player_ref = Player()

Volaním funkcií sa do zásobníku, odspodu, ukladajú vrstvy nasledovne: func1 spolu s lokálnou premennou d, func2 s lokálnymi premennými i,f a func3 s premennou - referenciou player_ref na Objekt

def func1():

D = 10

func2()

def func2(i):

f = 30.0

func3()

def func3()

player_ref = Player()

zásobníka mazané

Objekt z voľnej pamäte referencia na objekt procesom **Garbage**

zanikla, Python odstráni Ak funkcia 3 skončila,

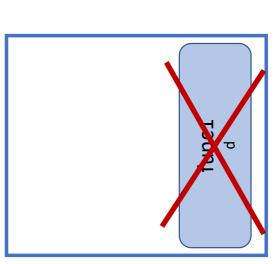
collection, sekvenčný tok sa **postupne** vracia späť, jednotlivé vrstvy sú zo

Class Player:

team = "Chicago"

league = "NHL"

ZÁSOBNÍK

VOĽNÁ PAMÄŤ

Garbage collection (GC)

- V Pythone sa nemusíme znepokojovať s nevyužívanými objektami vo voľnej pamäti (heap memory/RAM)
- Ak neexistuje referencia zo zásobníka do voľnej pamäte na objekt, takýto objekt sa stáva vhodným objektom pre proces **Garbage** collection
- **Garbage collection** (zbierka odpadu) je proces, ktorý odstráni nevyužité objekty bez referencie z voľnej pamäte (heap memory)
- Každá premenná v Pythone má referenciu na objekt
- Objekt môže mať niekoľko ďalších referencií

a = ["Jonathan", 19, False]

е | |

- V tomto prípade existujú 2 referencie (a, b) na 1 objekt (list)
- Každý objekt v Pythone má extra pole **počítadlo referencií**, ktoré rastie alebo klesá v závislosti, či pointer pre daný objekt je vytvorený, alebo zmazaný. Pre príklad je počítadlo referencií rovný 2.
- Ak počítadlo referencií je **rovné nule, garbage collection** môže odstrániť objekt z voľnej pamäte (heap memory)
- del kľúčové slovo dekrementuje počet referencií v počítadle referencií na daný objekt (del a zrušená referencia premennej a na objekt v heap memory), inými slovami del odstráni definíciu premennej

Garbage collection (GC)

Všetky premenné v Pythone sú objekty

$$0 = 25$$

$$c = 16.25$$

- (stack memory), ktoré odkazujú na objekt vo voľnej Premenné – referencie sú uložené v zásobníku pamäti (heap memory)
- Ak zmažeme premennú referenciu na objekt, zmaže sa zo zásobníka, ale zmaže sa i referencia na objekt v heap memorý. Objekt v heap memory sa stáva vhodným "kandidátom" na odstránenie pre proces **Garbage collection**
- Ak platí:

a a **b** odkazujú na rozdielne objekty v heap memory

 Paralelné programovanie alebo paralelný prístup predstavuje využitie viacerých dostupných zdrojov na vyriešenie ulohy v rýchlejšom čase

Máme postaviť oplotenie okolo rodinného domu

1 robotník bude pracovať 8 dní

2 robotníci budú pracovať 4 dni

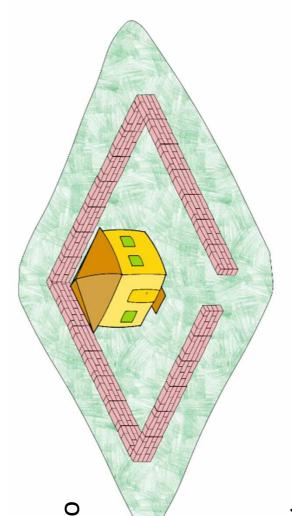
4 robotníci budú pracovať 2 dni

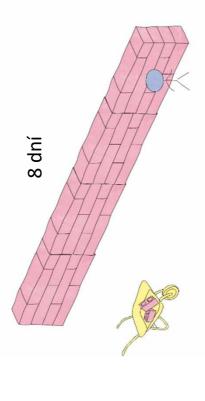
8 robotníkov bude pracovať 1 deň

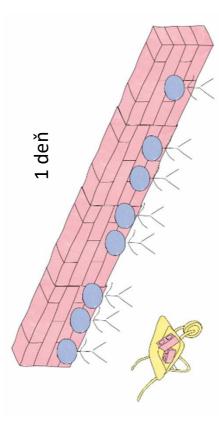
30 robotníkov bude pracovať 1 deň

 V určitom bode rýchlosť vyriešenia úlohy nezmeníme, vplýva na to viacero faktorov

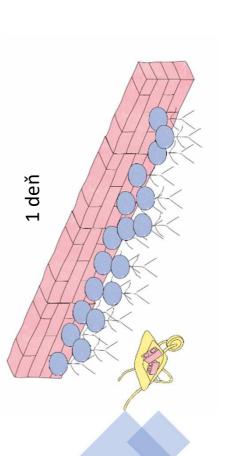
Dobré vedieť rozlíšiť, kedy pracovať paralelne a kedy sekvenčne

V určitom momente vplyvom viacerých faktorov, rýchlosť vyriešenia úlohy nezmeníme (ukladanie vrstiev tehál, počet prístupových ciest, šírka cestv. ...)

· Aká je motivácia paralelného programovania ?

Defaultne programovacie jazyky sú sekvenčné, to znamená spúšťajú príkazy a bloky príkazov jeden za druhým (riadok za riadkom)

```
def main_method():
initialize_arrays()
download_stocks()
initialize_time_series_models()
make_prediction()
```

- V uvedenom príklade (jednovláknová aplikácia), kde metódy sú volané jedna za druhou, používateľ musí čakať, kým skončí jedna metóda, aby bola spustená druhá
- Čo nie je optimálne riešenie. Časovo náročné operácie (download_stocks()) môžu zapríčiniť zamrznutie aplikácie a používateľ nemusí vedieť, čo sa deje

Paralelné algoritmy - využitie

- V modelovaní:
- Formácií galaxií
- Pohybov planét
- Klimatických zmien
- Dopravných špičiek
- Pohybe tektonických dosiek
- Počasia
- Big data, Data mining
- Umelá inteligencia
- Pokročila virtuálna realita

Poznáme:

- Sekvenčné algoritmy vykonáva sa jedna úloha za druhou (jeden príkaz za druhým)
- **Paralelné algoritmy** vykoná sa niekoľko rôznych úloh na rôznych procesoroch, alebo rôznych jadrách, súčasne, skombinujú sa výstupy

	Paralelné algoritmy		Sekvenčné algoritmy
•	Nájdenie prvočísel v intervale	•	numerické operácie
•	Vytvoriť z intervalu podmnožiny. V	•	Každý nasledujúci krok sa spolieha na
	podmnožinách nájdeme prvočísla		výstup predchádzajúceho kroku
	sekvenčne, výsledky spojíme do		
	jedného výstupu		
•	Big data – rozdeliť big data do		
	podmnožín, vykonať matematické		
	operácie, zlúčiť výsledky do jedného		

Motivácia paralelizmu: zvýšiť výkon algoritmu pri zložitých operáciach vytvorením paralelného algoritmu. Dijkstrov algoritmus nájdenia najkratšej cesty medzi dvoma uzlami

Aká je motivácia paralelného programovania ?

- Zmysel je oddeliť niekoľko úloh. Jedna alebo viac úloh, ktoré sú časovo náročné, môžu výrazne ovplyvniť čas spustenia iných úloh.
- Príklad: aplikácia na prácu s akciovými trhmi pravidelne sťahuje dáta z webovej lokality (nech Yahoo Finance)
- Trvá 2 3 minúty kým sa stiahnu všetky dáta, ale my nechceme na 2 3 minúty zapríčiniť zamrznutie aplikácie
- $\checkmark$ Riešenie: vytvoríme samostatné, oddelené vlákno pre operáciu sťahovania dát z webovej lokality a počas behu procedúry používateľ vie v aplikácii realizovať akékoľvek iné

Bežný príklad vo Windows OS – kopírovanie veľkého súboru – operácia beží v samostatnom vlákne, čím nezapríčini zamrznutie celého operačného systému

Aká je motivácia paralelného programovania ?

sťahovanie obrázkov z webu

VLÁKNO #1

kopírovanie súborov, analýza obsahu

zložité výpočty (simulácie, zložité matematické výpočty)

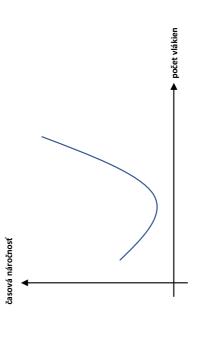
VLÁKNO #2

VLÁKNO #3

- Aká je motivácia paralelného programovania
- vytvorením paralelného algoritmu. Dijkstrov algoritmus nájdenia najkratšej cesty medzi zvýšiť výkon algoritmu (zlepšiť responzívnosť aplikácie) pri zložitých operáciach
- mnoho problémov je tak veľkých alebo zložitých, že je nepraktické alebo nemožné ich vyriešiť pomocou sekvenčného programu, najmä vzhľadom na obmedzenú pamäť počítača. Vieme vytvoriť aplikáciu i s časovo náročnými operáciami, ktoré môžu bežať súbežne bez zamrznutia aplikácie. **Príklad**: kopírovanie veľkého súboru v OS, webové vyhľadávače/databázy spracúvajúce milióny transakcií každú sekundu
- určený pre paralelný hardvér s viacerými jadrami, vláknami. Vo väčšine prípadov sériové lepšie využiť hardvér zariadenia: Moderné počítače, vrátane notebookov, sú vo svojej architektúre paralelné s viacerými procesormi/jadrami. Paralelný softvér je špeciálne programy bežiace na moderných počítačoch "plytvajú" potenciálnym výpočtovým **výkonom. Defaultne**, každý Python program je jednovláknový (dôsledok GIL): môže existovať niekoľkojadrový procesor, ktorého potenciál nevyužijeme

Problémy paralelných algoritmov:

- programy sú občas **pomalšie** ako sekvenčné. Napr. pre malé databázy (výsledky z rôznych vlákien z rôznych jadier musíme spojiť do jedného). Pre databázy s desiatkami miliónov záznamov je to samozrejme odlišné Komunikácia medzi vláknami: cena komunikácie medzi vláknami naprieč jadrami je príliš veľká. Paralelné
- čísel 1 1000. Nemôžeme rozdeliť interval na podmnožiny 1 500 a 501 1000, a tieto podmnožiny spustiť Load balance: Úlohy musia byť rozdelené rovnomerne medzi procesormi !!! Zoberme si výpočet faktoriálu, na dvoch procesoroch, pretože to nie je správne. Prvý procesor skončí oveľa skôr ako druhý
- Paralelné algoritmy je veľmi, veľmi zložité implementovať (ľahké zaniesť chybami, ťažké detekovať chyby)

ZÁSADA: pre malé problémy je zbytočné použiť viacvláknový prístup

Paralelné algoritmy - vlastnosti

- aplikácie, možno až rádovo. Nielenže je spustených viac vlákien súčasne, ale Komplexnosť: Všeobecne sú paralelné aplikácie oveľa zložitejšie ako bežné je medzi nimi aj tok údajov
- výpočtový čas, ale aby sa to dosiahlo, je potrebné viac času CPU. Napríklad paralelný kód, ktorý beží za 1 hodinu na 8 procesoroch, v skutočnosti využíva 8 hodín času CPU. Obdobne množstvo požadovanej pamäte môže byť väčšie pre paralelné algoritmy ako pre bežné sekvenčné algoritmy, kvôli potrebe prostredia, vytvorením úlohy, komunikáciou a ukončením úlohy môžu tvoriť Výpočtové nároky: hlavným zámerom paralelného programovania je znížiť replikovania údajov. V prípade krátkodobých paralelných programov môže mplementáciou. Režijné náklady spojené s nastavením paralelného dôjsť k zníženiu výkonu v porovnaní s podobnou sevkenčnou významnú časť celkového času vykonania pre krátke behy

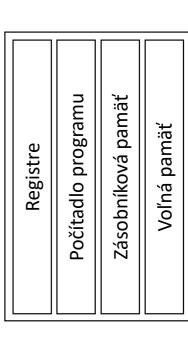
Paralelné algoritmy - vlastnosti

pamäť pre dané zariadenie, rýchlosť procesora). Rôzne knižnice používané v · **Škálovateľnosť**: Schopnosť škálovania paralelného algoritmu je výsledkom Algoritmus môže mať však svoje limity škálovateľnosti. V určitom okamihu významnú úlohu i samotný hardvér (komunikačná šírka pásma, dostupná pridanie ďalších zdrojov spôsobí zníženie výkonu programu, čo je bežná situácia s mnohými paralelnými aplikáciami. Pri škálovateľnosti zohráva programe môžu nezávisle ovplyvniť škálovateľnosť paralelnej aplikácie. škálovateľnosť sa rozumie pridanie ďalších procesorov do algoritmu. viacerých vzájomne súvisiacich faktorov. Obyčajne pod pojmom

Procesy

- Multithreading je schopnosť procesora (CPU) vykonať niekoľko vlákien súbežne
- Procesy a vlákna sú nezávislé postupnosti vykonania
  - Proces je inštancia spusteného programu
- Ak spustíme SW alebo webový prehliadač, všetko sú to nezávislé procesy
- OS priraďuje odlišné registre, zásobníkovú pamäť a voľnú /RAM pamäť (heap memory) pre každý jeden proces osobitne
- Pri vetvení procesov sa kopíruje celá pamäť z pôvodného procesu (zložitejší ako vlákno, používa dvakrát toľko pamäte). Zároveň sa spotrebuje viac času, pretože pri vetvení procesu sa kopírujú všetko, čo je uložené v pamäti

PROCES

Vlákna

- Vlákno je "odľahčený" proces
- Je to jednotka vykonania určitej úlohy v rámci daného procesu (proces môže mať niekoľko vlákien)
- Každé vlákno v procese zdieľa pamäť, zdroje, programátori sa musia vysporiadať so súbežným programovaním a multithreadingom (viacvláknovým prístupom)
- Vlákno je odľahčený proces, nekopíruje sa celý pamäťový priestor, dáta v pamäti, potreba menej času, ušetrená pamäť

PROCES

Vytvorenie nového vlákna vyžaduje menej zdrojov, je "lacnejšie", ako vytvorenie nového procesu

	<u> </u>			
Zdroje (registre, heap memory (RAM))	Vlákno #1 (stack memory)	Vlákno #2 (stack memory)		Vlákno #n – k (stack memorv)

dôvodu je nutné vysporiadať sa

so synchronizáciou

zdieľanej časti pamäte musia

byť konzistentné. Z toho

zásobníkovú pamäť, zdieľa voľnú pamäť, pričom dáta v

Každé vlákno má vlastnú

CPU bound vs. I/O bound proces

- CPU bound (na procesor viazané) procesy proces vyžadujúci veľa procesorového času na vykonanie úlohy (matematické operácie, grafické operácie, editácia videa, šifrovanie/dešifrovanie správ). Procesy strávia najviac času spracovania úlohy v
- prenos súborov, čítanie z disku, sťahovanie dát z webu, čakanie na používateľa kým nevloží určitý typ dát, webové servre a ich procesy čakajúca na požiadavky klientov procesy strávia najviac času čakania na určitý vstup/výstup. Napríklad kopírovanie, I/O bound (viazané na vstup/výstup) procesy – protiklad CPU bound procesov,
- aplikácie, vlákna strávia veľa času čakania na vstup/výstup. Ostatné vlákna môžu byť rýchlosť aplikácie. **I/O bound procesy – má zmysel** použiť vlákna, zvýši sa rýchlosť Python vlákna nevyužívať pre CPU bound procesy, nemá zmysel, nezvýšime použité pre procesor. Iné jazyky (Java, C++), nemajú toto obmedzenie !!!

Procesy

Procesy v Pythone spúšťame metódou start(), ktorá má 3 módy:

Spawn: dostupné pre Windows, Unix, Mac OS

Fork: dostupné len pre Unix platformy

Forkserver: dostupné len pre Unix platformy

Rozdiel medzi Spawn a fork

Fork skopíruje celú pamäť (spotreba väčšej pamäte), rýchlejšie spustenie procesu ako pri spawn. Default mód pre Unix platformy.

zároveň i menšia optimalizácia – ušetrenie mála pamäte. Trvá dlhšie spustiť proces spawn módom. Spawn je default mód Spawn nekopíruje celú pamäť - nekopíruje kľúčové mená súborov a iné, ktoré nie sú potrebné v nových procesoch, čo je pre Windows, Mac OS.

Forkserver: hybrid medzi Fork a spawn. Snaží sa ušetriť pamäť a zároveň byť rýchly

Procesy

Rodičovský server, z ktorého sa vytvára fork server, zapíše separátnou pamäťou separátny proces so

Pamäť CPU

Fork server, z ktorého sú volané ďalšie forky nových procesov

Fork server sa snaží len klonovať

python"

Pamäť CPU

fork server pamäť, nie pamäť rodičovského procesu (ušetrí potrebuje spustiť Fork server procesu je trochu pomalší, pamäť). Prvýkrát volaním

CPU

Pamäť

CPU

Pamäť

TJ|EvB1

Vlákna a procesy

Vlákno:

- Rovnaká pamäť
- "Odľahčený" proces
- Žiadna izolácia
- Implementovaný GIL v Pythone
- Lacnejšie vytvoriť vlákno

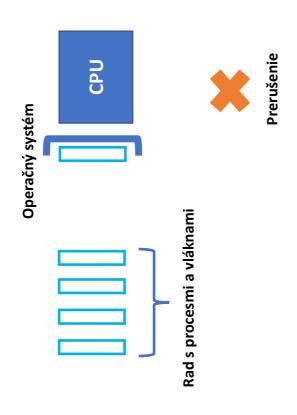
Proces:

- Separátna pamäť
- Náročnejší na zdroje
- Izolovaný
- Nie je implementovaný GIL v Pythone
- Drahšie vytvoriť proces

Vlákna a procesy

(zmena kontextu)

- Ako určiť, kedy sa má vykonať konkrétny proces alebo konkrétne vlákno v procesore ?
- Toto spravuje operačný systém, ktorý je zodpovedný cez scheduler (plánovač) za plánovanie vykonávania jednotlivých procesov a vlákien
- Procesy v jednoprocesorovom CPU čakajú na vykonanie v rade za sebou
- Operačný systém priraďuje/prepína proces, vlákno procesoru jeden za druhým, čo sa nazýva zmena kontextu
- Zmena kontextu nastáva v malých časových úsekoch, alebo
- Ak nastane prerušenie v procese, napr. proces čaká na vstup, alebo výstup z iného procesu, scheduler proces vymení s iným pripraveným procesom v rade, aktuálny proces zaradí na koniec radu pripravených (čakajúcich) procesov
- Zmenou kontextu prepínanie jednej úlohy za druhou vyvoláva u používateľa dojem, že sa jedná o paralelné spracovanie požiadavky, napriek tomu, že aplikácia beží na jednom CPU s jedným jadrom
- Čas, ktorý strávi OS na výmenu procesov v procesore, zmena kontextu, je veľmi rýchla operácia, ale pri tisíckach procesoch alebo vláknach v rade, je to plytvanie času systému (nestrávime čas vykonávaním programu)

Paralelné programovanie vs. súbežné (konkurentné) programovanie

Paralelné programovanie a súbežné (konkurentné) programovanie:

- Ak používame viaceré vlákna (multithreading) **nie je** nutné ich spustiť **paralelne**, závisí od konkrétneho OS alebo zariadenia
- Čo môže byť **pomalšie**, ako keby sme implementovali sekvenčný, jednovláknový prístup. zabezpečiť viacvláknový beh aplikácie, ktorý je riadený pomocou **time-slicing** v 1 jadre. Súbežné programovanie: ak máme zariadenie s 1 procesorom, s 1 jadrom, vieme **Jedno** vlákno v danom čase !

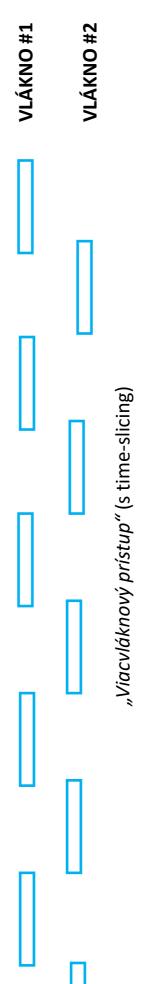
Viacvláknová aplikácia – spustíme vlákno 1 na krátky časový úsek, potom spustíme vlákno 2 na krátky časový úsek, potom vlákno 3, ..., vlákno n. Zatiaľ čo jedno vlákno beží, ostatné vlákna čakajú na OS a Paralelné programovanie (spustenie): vieme spustiť viac vlákien v rovnakom čase vo viacerých jadrách alebo na viacerých procesoroch !!!

jadro) spracuje vlákno 3, ... Všetky vlákna sú spustené **v rovnakom čase**. Počas implementácie paralelného Jeden procesor (jadro) spracuje vlákno 1, druhý procesor (jadro) spracuje vlákno 2, tretí procesor (tretie algoritmu sa pýtame systému, koľko procesorov, alebo jadier má k dispozícii

Súbežné programovanie (time slicing)

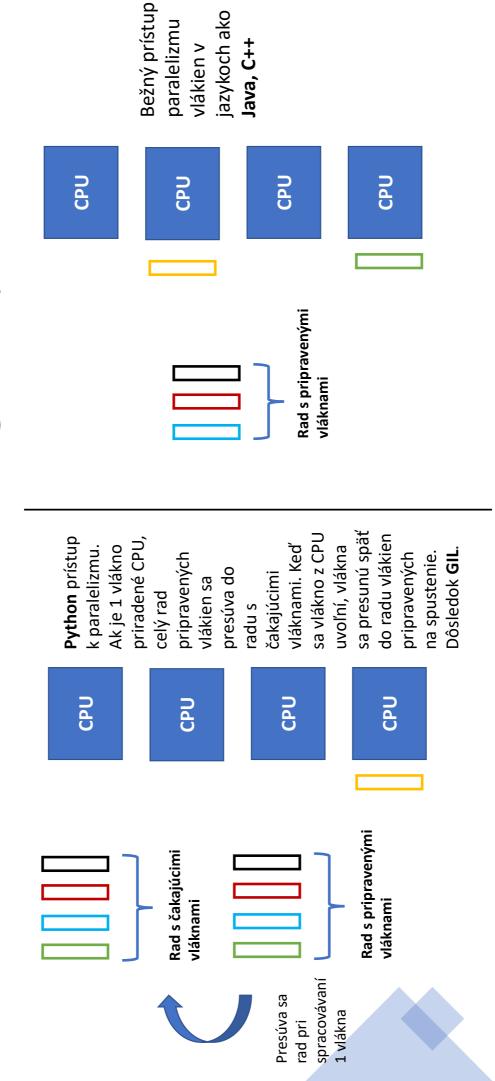
- Multithreading a algoritmus časového úseku (time-slicing algorithm)
- Predpokladajme, že máme **k** vlákien (viac ako 1 vlákno v našej aplikácii)
- Majme 1 jadrové CPU, ktoré sa musí vysporiadať s k vláknami našej aplikácie
- Prístup 1: použitie time-slicing algoritmu

Časový úsek behu vlákna alebo procesu v 1 jadrovom CPU nazýva time-slicing alebo algoritmus krájania času. Vykonáva ho Scheduler operačného systému

CPU spustí vlákno #1 pre malý časový úsek, potom vlákno #2, potom znova vlákno #1, následne vlákno #2 a tak ďalej...

Viac vlákien vs. Paralelné algoritmy

Global Interpreter Lock (GIL)

- Global Interpreter Lock (GIL) je mutex (alebo zámok), ktorý povolí len jednému vláknu držať kontrolu nad Python interpreterom v danom časovom úseku
- To znamená iba **jedno vlákno** môže byť spustené v určitom časovom úseku
- GIL zabraňuje viacvláknovým aplikáciam využiť všetky výhody viacprocesorových systémov
- V Pythone nie je reálne paralelné programovanie (spustenie programu)
- Ak chceme spustiť program na viacprocesorových systémoch paralelne, namiesto paralelných vlákien, **musíme** využiť **paralelné procesy**
- Procesy nie sú tak efektívne ako vlákna (vlákno je odľahčená verzia procesu)
- Pre daný proces môže existovať niekoľko vlákien
- Prepínanie medzi vláknami je už celkom nákladné
- Prepínanie medzi procesmi je ešte nákladnejšie
- Používanie procesov pre paralelné programovanie v Pythone nie je najlepšie riešenie
- Môžeme získať 2, 3-krát vyšší výkon aplikácie napísanej v Pythone, ale
- ak sa zameriame na jazyky C++ alebo Java, vieme dosiahnuť 20 50 násobný vyšší výkon ako v Pythone, pretože v týchto jazykoch neexistuje GIL, čo znamená, že vieme získať plnú výhodu multiprocesorových systémov za pomoci viacerých vlákien

Prečo bol GIL implementovaný

- Python existuje už od dôb, kedy operačné systémy nemali koncept vlákien
- Python bol navrhnutý tak, aby sa dal ľahko používať, a aby bol vývoj rýchlejší
- Postupom času čoraz viac vývojárov ho začalo používať a stal sa obľúbeným pre mnohé
- **GIL umožňuje zvýšiť výkon programov** s jedným vláknom, pretože je jediným zámkom, ktorý nastavuje pravidlo, že vykonanie ľubovoľného Python bytecode vyžaduje získanie tohto zámku. Takto sa zabráni deadlockom (existuje vždy iba jeden zámok, ktorý je distribuovaný rôznym Python objektom)
- Jednovláknové programy sú v Pythone rýchlejšie ako viacvláknové, pretože účinnosťou GIL sa viacvláknová aplikácia stane v určitom čase jednovláknovou
- GIL nebol v Python verzii 3 odstránený z dôvodu:
- Spomaleniu už existujúcich jednovláknových aplikácií
- Aplikácie napísané v Pythone v3 by boli pomalšie ako aplikácie z Pythonu v2
- Nie je jednoduché odstrániť GIL

na obídenie GIL, používať paralelizmus procesov alebo iný intepreter (Jython, IronPython, ..., kde nie je implementovaný GIL). Použitím paralelizmu vlákien, bez uvedených postupov, **nedosiahneme paralelné